

Öwrenme – ýigren / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Nukdaýnazar, Satiriki hekaýalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Öwrenme – ýigren / satiriki hekaýa

ÖWRENME – ÝIGREN

Artyp galan, zährimar çilimi taşlajak bolup şu ýetmiş ýaşyň içinde näçe gezek synanyşdymkam?! Aý onuň hasaby ýiten bolsa gerek, çünki staž gaty ýokarydyr, sallançakdan bári şol gidilip oturylandyr. Burnumyň aşagyna gara kesewi bilen dürtülen ýaly bolup murt örende agzymy keseklenen hin ýaly tozadyp, baý, çilim çekerdim-ä. Geografiýa mugallymy "Pamiri", "Belomory" görkez diýende olar jübimde taýýardy.

Näletsiniňen bu neşäni – çilimi başymdan aýlap taşlajak bolup görmedigim görde galdy. Gündelik normany azaldyp minimuma getirip gördüm, görsem elewräp ölüp barýan, her sagatda birini otladym, bolmady. Biri: "Nas öwren" diýdi. "Nasy hergiz agzyňa almagyn-almagyn" diýip ýene biri sargyt etdi. Nas öwrenseň, özüňem könestažly çilimkeş, iki oduň arasynda galyp öňküje mydaryňy hem tapmarsyň" diýip ýene biri ikinjiniň pikirini tassyklady. Öňde bir düýe ýitireniň: "Düýesi ýitmedik akyllly bolaýýar" diýşi ýaly, çilim çekmeýänler seniň ýanyňda hondanbärsi, Aristotel bolup gürleýärler. Biri: "Çörekden başga zady goýup bolýar" diýip ap-arkaýyn aýtdy. Ikinji biri: "Şol-a şeýle däl, sen neşäni, çilimem neşe, goýjaksyň, emma neşe seni goýanok-da, nädersiň?!" diýip akyllly gürrüň etdi: "Diňe çörek bilen bile goýup bolýar" diýip, ýaňky akyllly gürrüň eden adam öz ahyrky pikirini orta atdy. Bi, elbetde, amatly çykalga däldi, jelladyň çapgy ýassygynyň üstüne çal kelläni goýaýyp bolmaz.

Başy ýanýan hyşa ýaly tüsseläp geziberdim, ahyr bir gün bir ýerden bir çykalda tapylar-da diýen umyt bilen ýaşadym. Her dürli eksperimental tejribeler geçirip gördüm, özümi

Ýolötendäko pagtaçylyk-tejribe stansiýasyna öwürdim-dä, gepiň gysgasy. Dostlarymy (aýalymdan başgasyny) ýüz prosent çalşyp gördüm, metjide gatnap, juma namazyna durdum, şol bir çilimiň pikirini edip seždede maňlaýymy ýere berip ýatysyma wagty bilen boş galdyrmasam nätjek. Meni ýiti synanlar: "Ony ylym urupdyr" diýen netijä hem gelipdirler. Habaryndan ýok meni ylym däl-de, çilim urandygyndan. Aragy çüýşäň agzyndanam içip gördüm, çöregiň maňzyny käsä salyp üstünden arak guýup owmaç edip iýibem nikotiniň azaryny peseldip bilmedim. Diňe şireýin bilen gerein galdy, daş edewersin.

Günlerde bir gün bir dostumyň öýüne bardym. Ol hudožnikdi. Öňki endigime görä, derrewem elimi çilime ýetirdim. Suratkeş dostum diwaryň ýüzündäki uly surata elini uzatdy. Suratda: restoranda stol başynda söýüşýän ýigit bilen gyz boldugydyr-da, iki sany taýhar, ýagny kürre otyr: biri erkek, beýlekem zenan jynsdaky taýhar. Erkek taýhar çilim otlanjak bolýar. Beýleki jynsdaky taýhar: "Çilim çekme, nikotiniň bir damjasy bir aty öldürýämiş" diýýär. Onda erkek taýhar: "Aty öldürse öldürip geçsin, onuň maňa degişli ýeri ýok, sebäbi men at däl, eşek" diýip döşüne kakyp jogap berýär. Şol plakat maňa diýseň güýçli täsir etdi. "Men bu suratdakylaryň ýerine öň içi çagaly sallançagyň hem suratyny çekip asyp gördüm, emma çilimkeşlerden pitiwa eden bolmady" diýip suratkeş dostum gülüp gürrüň berdi.

– Halal saňa! Men şu pursatdan başlap çilim bilen ýekme-ýek duele çykýan, ýa alýan, ýa-da çalbaşy goýýan – diýdim. – Özüňem şu çeken suratyňy maňa ýadygärlik ber – diýip haýyş etdim. – Öýümde asyp goýjak – diýdim.

– Berýän, men ýene çekäýerin – diýip, suratkeş joşdy.

Ony öýümiň görnükli ýerinde asyp goýdum.

– Özem çilimi, otluçöpi ýanymda, elýeterimde saklajak – diýip, ähti-peýman etdim.

Uzak garaşdyrmanam nikotin açlygy başlandy. Suratkeş dostumyň süýjüdanýndaky seçmedana salyp ýekegapan awlabermeli gaty kempudyny hä diýmän gutardym. Öýe gaýdyşsynym, ýolda çigit satýan zenanyň ýanyna sowuldym. Ol hindileriň ýokary sortly ap-ak kagyzda çap edilen "Mahabharata" kitabyndan ýyrtyp külek

çigit satyp otyrdy, çigidinden iki stakan aldym-da, çigitläp başladym. Nikotin açlygy edil otuz üçünji ýylyň açlygy ýaly aňkamy aşyryp barýardy. Gepiň gysgasy, öýümiň deňinden ep-esli geçip giden bolsam nätjek.

Öýe gelsem keywany birgiden kelemi arassalapdyr-da, duza ýatyrypdyr; bankany ýapjak bolup oturan ekeni.

– Hany gabyklary? – diýip soradym.

– Bag toklyň öňüne dökdüm – diýip, ol geň galdy. – Näme etjekdiň?

Baragada o janaweriň agzyndan kakyp kelem gabyklaryny aldym-da, kirt-kirt edip bir çetinden iýmäge durdum.

– Häýt, kakasy, otrawleniýe borsuň – diýip, keywany howsala bilen aýtdy.

– Goýnuň ölmedik zadyndan adam hem ölesi ýok, keywany – diýip çalymtyl gök kelem ýapraklaryny tikin maşynynyň matany özüne çekişi ýaly içine tarap süýşürüp oturyşyma jogap berdim. Ukusyndan turan ýüpek gurçuklary meni görseler gaçyp ummadan çykardylar, hajymelik görse agzy uçuklardy.

Agşamara ýokarky etažyň eýwanyndan seredip oturyşyma, keywany ýanyma geldi-de, çekinjeňlik bilen söze başlady:

– Sen çagalary gorkuzýaň – diýdi.

– Men olara näme edipdirin, gorkuzar ýaly?! – diýip, birden özüme geldim.

– Atamyň üç sagat bäri belli bir nokada seredip oturyşy, ene – diýdiler. – Saňa näme bolýar? Ýör, içerik gir, çay iç, çörek iý, bazardan gök-sök getirdim. Agşam palaw bişirjek – diýdi. Meniň bolsa nahar ýadyma düşenokdy. Çilimiň azary on iki süňňümi lertzana getirýärdi. İçimde ýaponlara millionlarça dollarlyk zyýan berýän Nensi taýfuny harasat turuzýardy. Keywany bazardan ýaşy aýrylmadyk käşir getiripdirler-de, ýaşyny bag tokla bermeli boldy. Garbap aldym-da: "Özüm bagtokly bolup bereýin mä-ä-ä!" diýägede, öňüme aldym. Sogan bolsa-da gözümi ýaşardyp jykdan geçirip, ukrop, petruška, turşuja – gaýdýan zadym ýok, ýüpi-süpi, daňysy-paňysy bilen ýuwudýan.

Gijäniň birwagty keywanym oýanyp, gözünü açman diňşirgendi-de: "Krowatyň aşagynda näletsinen syçan bar öýdýän, goňşulardan

geçendir, gapan gurmaly boljag-ow" diýip hüňürdedi. Şol näletsiniň syçan diýleni mendim. Gije nikotiniň azaryna çydaman, saraýdaky gaty çörekli haltany ýanyma alyp kitirdedip ýatyrdym, uky diýlen zad-a ýedi ukلامda-da ýadyma düşmeýän boldy. Şol gaty-guty iýip ýörşüme agzymyň içi ýukalyp gysyna agzy gylawlan malyň agzy ýaly wawaly boldy. Özümem semröp gidip oturandyryn, guşagym bilime ýetmän başlady. Geýimler daralan ýaly boldy, ilikler şatda-şatda atylmaga durdy. Öň çilim çekýäkäm iliniň öýüne barmaga ýaýdanar ýörerdim. Indi ap-arkaýyn barýan, törüne-de geçýän, saçagyny boşadyp gölä ýapaýmaly edip gaýdýan.

Bir ýüz görülyän aýna seretdim. Meň özüm aýna seredegen däl. Öz-özümü tanamadym: walla çynym. "Beh, bi ýüzüni potrada paýlabermeli nejis kimkä?! Gören ýüzüme-de meňzänok. Iki dulugyna köne galoş bilen kakylan ýaly. Bedroýlygym üçin özümden göwnüm geçip ýördi, ilde mendenem betnyşan bar eken-ow – diýip jaýy sarsdyryp güldüm. – Baý-ba, men dagy telewizora diktor bolaýmaly ekenim".

Dälirändir öýdüp keywanym gorkupdyr.

Bir gün bir nätanys öýe bardym. Törüne geçip jaýlaşyp oturdym. Öý eýesi çay-paý aladasy bilen çykyp aşak gitdi. Dört-bäs ýaşlyja, ogly öýdýän, bir çaga ýanyma geldi-de, ýumrujagy bilen owurdyma-owurdyma ýelmemek ýelmäberdi, jaýdar urýa özem, mergen ekeni, ýaňkyja garagol. Aý, bi ulalsa tüýs Muhammetaly bolar. Ýüzümi kese-kese sowýan, şoň üçin ýumrujagy gözüme-de degip tokdaky gysga seplesmede uçgun çykyşy ýaly gözümde ot çykýar. Men ilki öý eýesi ýaňkyja çagany üstüme küşgürüp ugradandyr öýtdüm: bir zadyň anygyna-şänigine ýetmän betgüman, müňkür bolmaly däl ekeni. "Bi bazar ykdysadyýeti şaýola düşýänçä, her kim öz tüneginde çykmasyn, myhmançylykda görü gazylmandyr" diýip aýdandyr diýen pikire gelipdim. Çagajyk dünýäm kubogyny almakçy bolýan boksçy ýaly zol ýelmäp durdy. Äýnegimi aýranym gowy bolaýdy. Ýogsam aýna gyýyklary gözüň içinden jübtek bilen çöplemeli etjek ol. Onýançä öý eýesi geläýdi: "Myhman aýyplaşmaweri, men Maksat jana ýaşlykdan owurdymy çişirip urduryp öwredipdim" diýdi. Soňra ol çaga ýüzlenip: "Makgy jan, Makgişka, goý, dädäni urma, äh-mäh etme,

ol owurdyny çişirenok, öz bolşy, gel, meni äh-äh et" diýip öý eýesi owurdyny çişirmek çişirdi. Emma çaga: "Ýok, sen gowy çişirip bileňok" diýdi. Öý eýesi otagyň içindäki atmosferanyň tas hemmesini diýen ýaly içine sorjak bolup gyzar-gyzar hažžyga döndi.

Gepiň gysgasy, semröp, çişip, ýüzümiň gyrasynda çepekli gezibermeli gadymky agaç okara döndi. Aý, garaz, "ýüzüňden ýeňsäň owadan" diýleni boldy-da. Kä sapar ýerimden turjak bolup ellerimi dirämde başam barmagym çykýar. Ýerine saldyrmagam seýikçilere iş bolýar. Goňşularym toý tutjak bolanlarynda, aýdylanjanly, sadaka berjek bolanlarynda meniň bir ýere ýok bolup giderime garaşýarlar. Meň gitmegim, olar üçin sähetli gün, ýyllyk ýerde.

Dünýäde bihasap zat ýok diýilýändir, şol dogry bolmaly. Ýeriň emeli hemrasyny uçurdyňmy, agramy üç tonnamy, diýmek, Ýer üç tonna ýenledi. Aýdan iki put toprak getirdiňmi, diýmek Ýer iki put agraşdy, Aý iki put ýeňledi diý-de düşünäý. Şol nukdaýnazardan ugur alsaň, meniň semröp, agraşýanlygym üçin kimdir biri ýeňlemelem bolar-a. Bir görsem, aýalym horlanyp iňňä sapaýmaly bolupdyr. Rentgene tutmasaňam çüýşe gapdaky ýaly, iç goşlary bilen aňyrsy görnüp dur, göwresindäki ogulmy, gyzmy bilip oturmaly. "Içen suwy alkymyndan görüňä" diýlen "gözellerden" bolupdyr-da, gepiň tümmek ýeri. Saçy süzme haltaň aşagynda goýlan daş ýaly çap-çal, saçam dünýäniň gyzgyn nokatlaryndaky halkara ýagdaýy ýaly buýr-bulaşyk. "Ýörämde öz süňklerimiň sesini özüm arkaýym eşidýän" diýip, görgülijik öz agzy bilen aýtdy. "Toýlarda tans etmäge şakyrdyndan utanýan" diýdi. Henizem minneti şol agyr ýüklerdwn çekäýsin, ýogsam güýçli ýel pahyrjygy uçuryp, ýokary woltly syma ýelmejekdigine şek-şübhe ýok.

Dogrudanam, pahyrjyk meň agzyna atar ýaly zat ýetişdirjek bolup, dükan-bazar-öý, öý-dükan-bazar arasynda günde telim reýs edýän bolsa nätjek. Menem getirilýän zatlaryny Amerikanyň bugdaý orýan kombaýny ýaly demime dartyp oturan ekenim. Görgülijigiň zat daşay-daşay iki elem süýnüp ýere ýetipdir. Asyl dik durka topugynyň ýanlaryny gaşap bilýä-dä.

Bir günem: "Men-ä halys durdum – diýdi. – Ýaramok – diýip

zeýrendi. – Arada elli kilolyk unly haltany dördünji etaža çykaramda, bir oňurgam ýerinden üýtgäpdir – diýip klinikä gatnady. – Ýigrimi baş kiloluk doňan läşi göterip gelyäkäm sürçekde typyp aýagym topugymyň ýanyndan çykdy" diýip seýikçä gatnady.

Ertesi gün dükandan gaharly gelşine, elindäki torbany başşak tutup, içindäki zatlary üstümden eňterdi-de:

– Ine, saňa, me, al, noş bolsun, saňa şundan amatly zat tapmadym – diýdi. – Özem ýüz müň manada näçe düşýän bolsa şonam aldym – diýip özüni diwana oklady.

Töwerek-daşym agyn paçka-paçka, gözüňe söweýin, import çilimler bolup durdy.

Ýaşa! Çilimkeşlim stažym köýmeýän boldy, ýöräp başlady, ýaşa! Hudožnik dostumyň peşgej beren suratyny ýyrtyp hapa atylýan bedrä okladym.

Gurbangylyç HYDYROW.

Satiriki hekaýalar